

עין משפט
גד מצוה

כא:

וַבֶּן עֹזַי אומר חייב אדם וכו'. ירושלמי דבן עזאי דלא כר"א זן עוריה דדריש (מגילה דף ג.) הקהל את העם האנשים והנשים והטף אנשים באלו ללמוד נשים לשמוע וגרחה דפי' דמלוה לשמוע הנשים כדי שידעו לקיים מצוה ולא משום שידעו שזכות תולה א: מטרוניה שאלה את ר' אלעזר מפני מה ב' חטא אחת במעשה העגל והן מתין בה ג' מיתות אמר לה אין אשה חכמה אלא צפנך אמר לו הורקנוס בנו בשביל שלא להשיבה דבר אחד מן התורה אצדת ממני ג' מאות כור מעשר בכל שנה ז' א"ל ישראל ד"ת ולא ימסרו דברי תורה לנשים:

וּרְיוּצָה אשה בקב והתפלות. פ"ח: רולה אשה שיהא בעלה חמר ויהא מצוי אצלה בכל שבת לתת לה עונתה ולא יציא לה אלא קב חטים לצדד ולא יחא גמל שהולך בקרב רחוקה ואינו נוטף לה עונה אלא אחת לשלשים יום ואע"פ שמציא לה לשכרו ט' קצין חציצה עליה העונה בכל שבת וקב אחד מט' קצין ופרישות ל' יום ורבי פירש בשם רב האי המשנה אשתו ע"י שליש לא יפחות לה מקציים חטין מן שבת לשבת כדמוכח בגמרא צפרק אע"פ (כתובות דף סד:) ועונתה מצוי לה ואילו המורד על אשתו (שם סג.) מוסיפין על כתובתה ג' דינרים בשבת וסער צינוי הוא ד' סאין בצלע ו'וסלע ד' דינרים נמצאת סאה צדינר וג' סאין בג' דינרים שהן י"ח קצין הכי שחכמים עמדו על סוף דעתה שהיא רולה במתפלות ועמו שני קציים מ"ח קציים שיפירות ממנה דקציים אחד מט' צ"ח קצין: **ה'י"ב** דמי חסיד שומא. ירושלמי ראה תינוק מצעצע בנהר אמר לכשאחלוץ תפילין אצילנו עד כשהוא חולץ תפילין הוליא זה את נפשו: **ז'ה** הנותן דינר לעני אהש"ים לו מאתים וזו. הא דרבי אבהו והא דרבי יוחנן ומצריח מוזנות מן האלמנה קרי ירושלמי מכות פרושים ותו גרס התם חד תלמיד מדר' זון הוו לו מאתים זוז חסר דינר והוה רבי יליף למזוי עמיה חד לתלת שנים מעשר מסכני חד זמן עבדין ציה תלמידיו עין צישא ומלוון ליה אחא צעי מזכי עמיה היך דהוה יליף א"ל רבי אית לי שיעורא אמר זה מכת פרושים נגעו ציה רמז לתלמידיו ואעלוניה לקפילין ומסרוניה חד קרטו וזכה עמיה היך דהוה יליף שנינו צפרק צמרא דמסכת פאה (מ"ט) מי שיש לו חמשים זוז והוא נושא ונותן בהן ה"ו לא יעול ובגמרא **ה** הדא אמר חמשין דעבדין טעין מן מאלתן ללא עבדין: **י'תו"ב** שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. וגרחה דוקא לענין מזון הצנות אמרינן מה שמכרו מכרו אצל לענין מזון האשה כיון דמשועבד לה בעל למוזנות בחייו הנכסים בחזקת שאינם יכולין למכור כדאמר'י' צפ' הנושא (כתובות קג.) 'תומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדר' אסי א"ר יוחנן 'תומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים וכו' התם לא משתעבדי לה מחיים אי נמי בית זה עלמא דרה צו בחיי הצעל אצל מוזנות בכל יום לריכה למוזנות ולא דמו מוזנות אשה למדור והוא הדין אם מכרו בנכסים מרובין מה שמכרו מכרו דמטלטלי לא משתעבדי למוזנות ואמר'י' צפ' מציאת האשה (שם סט.) צין מכרו צין משכנו אין מוציאין למוזנות והאי דנקט נכסים מועטין אורחא דמילתא נקט ללא מוצין אינש נכסים משום הפסד מוזנות היכא דאיכא נכסים מרובים רבי פי' בתוספותיו דר' יוחנן פליג אההיא דמסקינן צפרק צ' דיניי גזירות (שם דף קט.) אמר רבי יתחק צן אילעאי משמיה דחזקיה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו וגבי נכסים מועטין תנינא התם (דף קח:) וצפרק מי שמת (צ"ב קלט:) אמר אדמון וכי בשביל שאני זכר הפסקתי ואמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דחזקיה לפרש כ' אליצא דלדמון טפי מאליצא דרצנן: **א"ב**י אמר זה המשיא עצה למכור בנכסים ברשב"ג. רשב"ס פי' ציש נוחלין (צ"ב דף קלו.) משום דגרס לעבור על דברי הנותן וערוס דאהנו מעשיו והרי הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עלמנו דהיינו ראשון לא מיקרי רשע ואף על גב דלכתמילה אסור לעשות כך ללא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בגוף הפירות לעשות כרצונו וקאי לפירושו צסוף פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף סה:) דאמר אציי נכסי לך ואחריו לפלוני ועמדה וניסת בעל לוקח הו ואין לאחריך במקום בעל כלום ומי האמר אציי הכי והאמר אציי איהו רשע ערוס זה המשיא כו' מי קאמר מינשא ניסת קאמר אלמא דמדמי מוכר עלמנו למשיא ומיהו יש לפרש כיון דמשיא נקרא רשע מכלל דלמוכר אסור לעשות לכתמילה אע"ג דלא נקרא רשע כדקתני התם אין לו לראשון אלא ארילת פירות צלצד ואי קאיא מדקאמר אציי זה המשיא ענה וכו' כרשב"ג מכלל דאציי ס"ל כרשב"ג והכי אמר אציי נמי בדיא צפרק מי שהיה נשוי (ג"ו שם) בעל לוקח הו ואין לאחריך במקום לוקח כלום וביט נוחלין (צ"ב דף קלו.) מפרש טעמא משום דקסבר קנין פירות קניין הגוף דמי ובסוף פרק השולח (גיטין דף מח:) אמר אציי נקטינן בעל צנכסי אשתו נריך הרשאה אע"ג דפירות ידידה הוי הגוף נריך הרשאה דמשמע דס"ל ללאו קניין הגוף דמי יש לתרץ דוקא גבי אחרין ס"ל לאציי דקניין הגוף דמי דאפי' ר"ל דאמר לאו קניין הגוף דמי מתרעין א ליציה אחרין שאני ופי' רשב"ס דאחרין משמע גוף ופירות נתן לראשון דהא צדיא פי' אחרין ירש פלוני ואף הוא פסק שם כרשב"ג ו"ל בעלמא צצירא לן דלאו קניין הגוף דמי דפסקין' צפרק החולץ (בבמות דף לו:) הכא אחרין שאני וכן עיקר דלא תקאי הלכתא אהלכתא דפסקינן כר"ל פרק החולץ ובהא דאחרין קיימא לן כרשב"ג דפסקין' הלכתא לקמיה ולא פליג ר"ל ומדאציי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן כדאמר אציי איהו רשע וכו' ולקמן נמי ההיא אחתא דהוה לה דיקלא צארעא דרב ציצי כו' אול איהו אקנייה לצנו קטן כרשב"ג עד אפילו רשב"ג לא קאמר מהתם שמעינן דהלכה כרשב"ג הלך צעין לפרושי דרשב"ג ס"ל כר"ל דלאו קניין הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחרין שאני ולא תקשה הלכתא אהלכתא תימנה לר' אמאי לא קא חשיב נמי ההיא דאלו הן השטרפין (סנהדרין דף עו:) אמר רב כהנא משום ר"ע איזו עני ורשע ערוס זה המשהה צמו צוגרת ויש לומר דעני ורשע לא קא חשיב:

היה נוטל פרק שלישי סוטה

לימדה תיפלות ס"ד. וכי תורה תיפלות קרא לה: **כאילו**. שמתוכה היא מציינה ערמומית ועושה דצרייה בהצנע: **הכמה**. תורה: **שמעמיד עלמו ערוס עליה**. שפירש מכל עסקים ונעשה עליה עני וחסר כל. ^(א) [ל"א שמשים עלמו ערוס עליה גרסינ'] שמערים שיתקיים תורתו לקצוץ על יד וללמוד מכל אדם: **מאין תמלא**. מן העשוי כאין: **רולה אשה נקצ ותיפלות**. חפי"ה לזון צמוזנות מועטין ויהא תיפלותה מצוי לה בתשמיש מט' קצין ופרישות לפרוש מן התיפלות לפיכך אין טוב שמלמוד תורה: **שמטעים דציוו לדיין**. דמשנקצו צלצ דיין שערי זכותיו לדצרוי של זה קשין לסלקן והרי ערמומו ורשע הוא שעובר על לא תשא שמע שוא (שמות כג): **להשלים מאתים וזו**. ומעתה לא יעול לקט יש לו קרוצים שיעלוס: **נכסים מועטין**. דמתן (צ"ב דף קלט:) מי שמת והניח צנים וצנות צומן שהנכסים מרובין הצנים ירשו והצנות יזונו נכסים מועטין הצנות יזונו והצנים ישאלו על הפתחים: **שקדמו ומכרו**. קודם שצאלו הצנות לצ"ד והעמידוס צ"ד לנכסים בחזקת צנות: **המכריע אחרים צאורחוסיו**. ראו ועשו כמותי ולכו בצדק. לא נתכוון זה אלא להראות עלמנו כחמיד צעמי הצריות ואין תוכו כצרו אלא שלא ידקדקו אחריו לצדוק צמוצמותי:

מאתים זה הנותן דינר לעני להשלים לו ומעשר עני היה לו מאתים חסר דינר אפילו אלף גותנין לו כאחת הרי זה יטול רבי אסי אמר רבי יוחנן זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטין דאמר רבי אסי א"ר יוחנן **ג** יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו אבוי אמר **ה** דה המשיא עצה למכור בנכסים כרבן שמעון בן גמליאל דתניא נכסי לך ואחרין לפלוני וירד הראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלוקוחות דברי רבי רשב"ג אמר ה"אין לשני אלא מה ששייר ראשון רב יוסף בר חמא אמר רב ששת זה המכריע אחרים באורחותיו רבי זריקא אמר רב הונא זה המיקל לעצמו ומחמיר לאחרים עולא אמר זה שקרא

מן האלמנה קרי ירושלמי מכות פרושים ותו גרס התם חד תלמיד מדר' זון הוו לו מאתים זוז חסר דינר והוה רבי יליף למזוי עמיה חד לתלת שנים מעשר מסכני חד זמן עבדין ציה תלמידיו עין צישא ומלוון ליה אחא צעי מזכי עמיה היך דהוה יליף א"ל רבי אית לי שיעורא אמר זה מכת פרושים נגעו ציה רמז לתלמידיו ואעלוניה לקפילין ומסרוניה חד קרטו וזכה עמיה היך דהוה יליף שנינו צפרק צמרא דמסכת פאה (מ"ט) מי שיש לו חמשים זוז והוא נושא ונותן בהן ה"ו לא יעול ובגמרא **ה** הדא אמר חמשין דעבדין טעין מן מאלתן ללא עבדין: **י'תו"ב** שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. וגרחה דוקא לענין מזון הצנות אמרינן מה שמכרו מכרו אצל לענין מזון האשה כיון דמשועבד לה בעל למוזנות בחייו הנכסים בחזקת שאינם יכולין למכור כדאמר'י' צפ' הנושא (כתובות קג.) 'תומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדר' אסי א"ר יוחנן 'תומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים וכו' התם לא משתעבדי לה מחיים אי נמי בית זה עלמא דרה צו בחיי הצעל אצל מוזנות בכל יום לריכה למוזנות ולא דמו מוזנות אשה למדור והוא הדין אם מכרו בנכסים מרובין מה שמכרו מכרו דמטלטלי לא משתעבדי למוזנות ואמר'י' צפ' מציאת האשה (שם סט.) צין מכרו צין משכנו אין מוציאין למוזנות והאי דנקט נכסים מועטין אורחא דמילתא נקט ללא מוצין אינש נכסים משום הפסד מוזנות היכא דאיכא נכסים מרובים רבי פי' בתוספותיו דר' יוחנן פליג אההיא דמסקינן צפרק צ' דיניי גזירות (שם דף קט.) אמר רבי יתחק צן אילעאי משמיה דחזקיה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו וגבי נכסים מועטין תנינא התם (דף קח:) וצפרק מי שמת (צ"ב קלט:) אמר אדמון וכי בשביל שאני זכר הפסקתי ואמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דחזקיה לפרש כ' אליצא דלדמון טפי מאליצא דרצנן: **א"ב**י אמר זה המשיא עצה למכור בנכסים ברשב"ג. רשב"ס פי' ציש נוחלין (צ"ב דף קלו.) משום דגרס לעבור על דברי הנותן וערוס דאהנו מעשיו והרי הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עלמנו דהיינו ראשון לא מיקרי רשע ואף על גב דלכתמילה אסור לעשות כך ללא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בגוף הפירות לעשות כרצונו וקאי לפירושו צסוף פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף סה:) דאמר אציי נכסי לך ואחריו לפלוני ועמדה וניסת בעל לוקח הו ואין לאחריך במקום בעל כלום ומי האמר אציי הכי והאמר אציי איהו רשע ערוס זה המשיא כו' מי קאמר מינשא ניסת קאמר אלמא דמדמי מוכר עלמנו למשיא ומיהו יש לפרש כיון דמשיא נקרא רשע מכלל דלמוכר אסור לעשות לכתמילה אע"ג דלא נקרא רשע כדקתני התם אין לו לראשון אלא ארילת פירות צלצד ואי קאיא מדקאמר אציי זה המשיא ענה וכו' כרשב"ג מכלל דאציי ס"ל כרשב"ג והכי אמר אציי נמי בדיא צפרק מי שהיה נשוי (ג"ו שם) בעל לוקח הו ואין לאחריך במקום לוקח כלום וביט נוחלין (צ"ב דף קלו.) מפרש טעמא משום דקסבר קנין פירות קניין הגוף דמי ובסוף פרק השולח (גיטין דף מח:) אמר אציי נקטינן בעל צנכסי אשתו נריך הרשאה אע"ג דפירות ידידה הוי הגוף נריך הרשאה דמשמע דס"ל ללאו קניין הגוף דמי יש לתרץ דוקא גבי אחרין ס"ל לאציי דקניין הגוף דמי דאפי' ר"ל דאמר לאו קניין הגוף דמי מתרעין א ליציה אחרין שאני ופי' רשב"ס דאחרין משמע גוף ופירות נתן לראשון דהא צדיא פי' אחרין ירש פלוני ואף הוא פסק שם כרשב"ג ו"ל בעלמא צצירא לן דלאו קניין הגוף דמי דפסקין' צפרק החולץ (בבמות דף לו:) הכא אחרין שאני וכן עיקר דלא תקאי הלכתא אהלכתא דפסקינן כר"ל פרק החולץ ובהא דאחרין קיימא לן כרשב"ג דפסקין' הלכתא לקמיה ולא פליג ר"ל ומדאציי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן כדאמר אציי איהו רשע וכו' ולקמן נמי ההיא אחתא דהוה לה דיקלא צארעא דרב ציצי כו' אול איהו אקנייה לצנו קטן כרשב"ג עד אפילו רשב"ג לא קאמר מהתם שמעינן דהלכה כרשב"ג הלך צעין לפרושי דרשב"ג ס"ל כר"ל דלאו קניין הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחרין שאני ולא תקשה הלכתא אהלכתא תימנה לר' אמאי לא קא חשיב נמי ההיא דאלו הן השטרפין (סנהדרין דף עו:) אמר רב כהנא משום ר"ע איזו עני ורשע ערוס זה המשהה צמו צוגרת ויש לומר דעני ורשע לא קא חשיב:

רבי

מסורת הש"ס

(א) כתובות סג: (ב) [נכר אלפס אחא רבי חיינא וכן אחא בתחומא פ' משפטים, (א) פאה פ"ח מ"ח, (ד) כתובות קג. יבמות סו: צ"ב קמ, (ט) כתובות נה: צ"ב קלו. קעד: ערסין כג, (י) ס"א, (י) [שיין צמשה לדליל כ, (ח) [ג"ו שיין שס, (ט) [נדאלתא פ"ח דפאה מ"ו, (י) [ר"ל ירושלמי, (ז) אליצא דרצנן טפי מאליצא דלדמון. מהרש"ל,

תורה אור השלם

- אבי הבקב שקבתי ערקדה ודעת מוזנות אמרצא: משלי ח יב
- והחוקמה מאין תפוצא ואי זה מקום בינה: איוב כח יב

הגהות מהר"ב

הנשבורג

[א] תוס' ד"ה ין עזאי אומר חייב אדם וכו' ולא משום שידעו שזכות מלה. צ"ג צירשלמי דפסקין כהלכה ד: [ב] בא"ד מפני מה חטא אחת במעשה הטב. צ"ג ר"ל החטא היה שזה צאופן אחד לסולן והן מתים בסוף וגמגמה וצמות הדיוקן: [ג] בא"ד אצדת ממני ג' מאות כור מעשר בכל שנה. צ"ג שהאשה חשפה הוואת מנתה מעשומיה שהיה ג' מאות כור בכל שנה להדיוקוס צנו של ר"א ועתה אחרי שדמאה ר"א פסקה מלידתו לו:

מוסף רש"י

בקב והתפלות עמו. להיות צעלה עמה, מעשרה קבין. להמעשר (כתובות סב.) יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. שצנות וזכות צין דמתן (שם קח:) הצנות יזונו והצנים ישאלו על הפתחים, וקדמו קודם שיצאו לצ"ד ומכרו (שם קג.) מה שמכרו מכרו. דאין מוציאין לזון האשה והצנות מנכסים משועבדים וכו' נכסים מרובין, דאלתר בצמות (סג.) האחים שעבדו מוציאין לפניהם ואין מוציאין למוזנות (רשב"ס ב"ב קח.) זה המשיא עצה למכור בנכסים. המתעבר על ריב לא לו ומצול משצנת העתן שאמר נכסי לך ואחרין לפלוני וצרנו לו היה ראשון מוכר לאחרים ערוס אחרין, ערוס דמכל מקום מצליח הוא ומה עשה עשו, שהטמן לא מיתה בשעת המתנה כרשב"ג דלמכר אס קדם ראשון ומכר מה שעשה עשו, כי אין לאחריך אלא מה ששייר ראשון והכי לא שייך לו כלום (שם קטד.)

כד א מיי פיי"ח מהל' סנהדרין הלכה ז סגג לאון כח טושי"ע ח"מ סימן ז סעף ה:

כה ב מיי פיי"ח מהל' מתנות עניים הלכה יג סגג עשין קסה טושי"ע י"ד סי' רגג סעף א:
כו ג מיי פיי"ח מהלכות אשות הלכה יט סגג עשין מה טושי"ע אה"ע סימן קיב סעף יד:

כז ד ה מיי פיי"צ מהל' זכיה ומתנה הלכה ט טושי"ע אה"ע סי' לא סעף צ וטושי"ע ח"מ סי' רמח סעף א וסעף ג:

תוספות שאנין

מתני' רוצה אשה בקב ותפלות מט' קבין ופרישות חולץ היה אבן עזאי דאמר חייב אדם ללמד בתו תורה. ואומר ר' הירשע חפיצה היא בקב במזנות מועטין ויהא תפלוהיה מצוי לה שהיא עם בעלה מט' קבין ופרישות איהו מן התפלות לפי' אין טוב שתלמוד תורה (ותפלות) פי' הערוך דזה החשבון מצוינו במדור על אדמותי מתשמיש המטה דמריף לה ג' דינרין בשבוע והיינו י"ח קבין ורשע רבינו ד' סאין בצלע וסלע ד' דינרין והסאה ששת קבין אי"כ הוה לחו כ"ד קבין בד' דינרין וי"ח קבין בג' דינרין והמשהה אשתו על ידי שליש שאינו מורד בתשמיש איהו מן קב אלא ב' קבין והוה לה לתשעה: גמ' למכור בנכסים מועטין. דהתן מי שמת והניח גנים ובהת בזמן התנכסים מועטים הנותן יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. וכשקדמו ומכרו שיבואו הצנות לכ"ד מה שמכרו מכרו. וא"כ הוה ירשע במשיא צעה לבנים שימכרו בנכסים מועטין ל"ה: זה המכריע אחרים באורחותיו פ"ה שאומ' להם ראו עשו כמותי באלה דהוה ולא נתכוון זה אלא להראות עצמו כחסיד בעניי הבריות ואין תוכו כבדו אלא שלא ידקדקו אחריו לברוק תועבותיו. ל"ה: זה שקרא ונשת שקרא ושה משנה ולא שמש תלמידו חכמים ללמוד תלמוד וסברת טעמי המשנה מה הם ורשע הוא שאין תורתו על בורייה ואין למידין הימנו שעל ידי הטעמים יש חילוק באיסור והיתר וברייני ממונות לזכות ולחייב בטמא ולהטיר כדאמר בכמה דוכתין מ"ט אמר מר הכי ומו"ט אמר מה הכי ואמרי מאי בנייהו איכא בנייהו כן וכך לפי' הוה רשע וערוס שהשומע קילו כששונה משניותיו כסבור שבקי במעריהם ונותניו בו כבוד כותלמדי חכמים ל"ה. ר"מ ולא שמש תלמידו חכמים שמוש משם